

VILNIEČIŲ VERTYBINĖS GYVENSENOS YPATUMAI

Algirdas Juozulynas^{1,2}, Algirdas Venalis^{1,2}, Antanas Jurgelėnas¹, Vaineta Valeikienė^{1,2}, Audrius Gocentas¹, Rasa Savičiūtė^{1,2}, Mažena Orlovskaja²

¹Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Inovatyvios medicinos centras,

²Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas

Raktažodžiai: vilniečiai, gyvensena, sveikata, vertybės.

Santrauka

Nuolat vykstantis visuomeninių pokyčių procesas sukelia vertybių kaitą, atsisakoma tradicinių vertybių ir atrandamos naujos, keičiasi suvokimas ir poreikiai, todėl siekiant išsiaiškinti žmonių požiūrį į gyvenimo vertybes privaloma nuolat atlikti vertybių tyrimus. Tyrimo tikslas. Ištirti jaunų žmonių gyvenimą ir vertybes. Tyrime dalyvavo Vilniaus miesto 25-35 metų gyventojai, sutikę jame dalyvauti. Iš viso buvo apklausta 310 respondentų. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS 19.0 ir Microsoft Excel 2003 kompiuterines programas. Tik apie 30% tyrime dalyvavusių jaunų žmonių mano, kad vertybės yra svarbios šiuolaikinėje visuomenėje. Jauni žmonės svarbiausiomis gyvenimo vertybėmis laiko meilę, šeimą, sveikatą. Mažiausią svarbą užima tokios vertybės kaip kultūra ir tautiškumas. Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vyrų ir moterų. Moterys yra labiau tikinčios, labiau vertina sveikatą, meilę, viltį, kultūrą ir tautiškumą. Tuo tarpu vyrams svarbesnės yra materialinės vertybės. Taip pat tyrimo metu buvo nustatytos vertybių sąsajos su sveikata. Tyrimas parodė, kad visuomenėje vyksta tam tikrų vertybių devalvacija. Labiausiai jaunų žmonių vertybes ir jų formavimąsi veikia draugai, šeima, mylimi žmonės. Žmonių požiūris į gyvenimo vertybes skiriasi priklausomai nuo lyties, išsilavinimo, šeimyninės padėties.

Įvadas

Nuolat besikeičiančios gyvenimo sąlygos, visa mus supanti aplinka, politinė, ekonominė, socialinė, turi įtakos mūsų gyvenimui. Aplinkui vykstantys procesai ir įvykiai vienaip ar kitaip veikia žmogų ir jo vertybių sistemą. Vertybės nuolatos keičiasi kiekvieno asmens gyvenime. Anks-

čiau vertybių kaita buvo lėtesnė, susijusi su kartų kaita ir žmonėms jos apraiškas kasdieniame gyvenime išvelgti buvo sunkiau. Dabar šie pokyčiai vyksta labai sparčiai.

Dažnai kyla diskusijų dėl vertybių vaidmens žmonių gyvenime, jų prigimties ir išryškėja prieštaravimai, nes vertybė turi nevienodą reikšmę ir svarbą. Žmogus turi visišką laisvę rinktis tai, ką nori: vertybes, moralę, gyvenimo būdą ir atmesti iš išorės primetamus įsakymus. Vertybes galima palyginti su medžiu, kurio kamienas simbolizuoja prigimtines žmogaus vertybes, o šakos – vertybių visumą, paremtą per visą gyvenimą įgytu patyrimu (1).

Pastaruoju metu vis dažniau keliama gyvenimo prasmės ir vertybių problema. Kiekvienas žmogus pats nustato savo gyvenimo prasmę ir vertybes, kuriomis vadovaujasi. Gyvenimo prasmė - tai ateitis ir noras nuolat siekti užsibręžtų tikslų bei tobulėti. Didelį dėmesį vertybėms skyrė tyrinėtoja L. Astra. Ji pažymi, kad žmogaus suvokiamų vertybių arba vertybinių nuostatų struktūra yra sudėtinga, nes vertybes sudaro labai įvairūs ir skirtingi socialinių, kultūrinių vertinimų komponentai. Vertybinė nuostata yra ypatingas žmogaus psichikos fenomenas, kurio dėka integruojami jo jausmų ir mąstymo procesai, skatinantys reaguoti pozityviai ar negatyviai ir įdėmiai vertinti visus bent kiek reikšmingus socialinės-kultūrinės aplinkos pokyčius. Jau ankstyvoje vaikystėje žmogaus sąmonėje įtvirtintos vertybinės nuostatos turi milžinišką reikšmę visam jo tolimesniai gyvenimui (2).

A. Čiužas teigia, kad vertybės - tai socialiai priimti ir daugumos žmonių palaikomi vaizdiniai apie tai, kas yra gėris, tiesa, patriotizmas, romantiška meilė, draugystė. Vertybės nekelia abejonių, jos yra kaip etalonas, idealas visiems žmonėms. Jeigu ištikimybė yra vertybė, tai neištekimybė smerkiama, laikoma išdavyste (3).

R. W. Hepburn skiria tris vertybės sąvokos vartojimo aspektus. Operacinės vertybės - tai visų gyvų būtybių tendencija reikšti preferencijas vienokių ar kitokių veiksmų, objektų atžvilgiu. Į šį procesą neįtraukiamas joks pažinimas ar sąvokinis mąstymas. Kitas vertybių sąvokos var-

tojimo aspektas - suvoktos, arba suprastos, vertybės. Tai individo teikiama pirmenybė simboliško objekto atžvilgiu. Paprastai šiuo atveju renkantis numatomas arba laukiamas tam tikras elgesio, nukreipto simboliško objekto link, rezultatas. Suvokiamos vertybės pavyzdys gali būti taisyklės „Sąžiningumas - geriausia politika“ laikymasis. Trečiasis vertybių sąvokos vartojimo aspektas - objektyvios vertybės. Jis reiškia, kad egzistuoja objektyviai vertingi dalykai, nepriklausomai nuo to, ar jie suvokiami ir suprantami (4).

Amerikiečių sociologas L. Broomas pažymi, kad „vertybė – tai tikėjimas arba jausmas, kuris apima daugybę žmonių ir laikomas svarbiu jų tapatybės faktoriumi. Veiklumas, individualybė, lygybė – tai vertybės, nuo kurių labai priklauso žmonių gyvenimo būdas, kaip jie yra valdomi ir ką jie vertina“ (5). Be vertybių negali apsieiti nei viena visuomenė, nei individai. Jie gali pasirinkti priimti ar atmesti vienas ar kitas vertybes, nes vieniems aukščiausia vertybė gali būti materialūs dalykai, kitiems – moralinis nepriekaištingumas.

Egzistuoja daug įvairiausių teorijų ir jų šalininkų, kurie skirtingai apibrėžia ir supranta vertybės sąvoką. Realizmo teorijos šalininkai teigia, kad vertybės – tai realiai egzistuojančių reiškinių savybės, o ne pagal subjektų emocijas ar valią susiformavę reiškiniai. Tuo tarpu nominalistinių teorijų šalininkai pripažįsta subjektyviąją vertybės būklę. Jie teigia, kad reiškiniai yra vertingi todėl, kad jie yra vertinami. Skeptikai mano, kad vertybės tai tik subjektyvios reakcijos, nes tiek apie šios sąvokos universalumą, tiek apie žmonių gyvenimą nėra jokios prasmės kalbėti teleologiškai.

Apibendrinant visų autorių pažiūras į vertybes, galima teigti, kad vertybėse atsispindi žmogaus esmė – visa tai, kuo jis gyvena. Vertybių koncepcija yra sudėtinga ir nevienareikšmė. Vertybė yra visa tai, kas žmogui svarbiausia, reikšmingiausia psichologiniu, socialiniu, doroviniu požiūriu. Tyrimų metu nustatyta, kad žmonių vertybių sistema daro tam tikrą įtaką žmonių sveikatai. Vertybiniai įsitikinimai gali pagerinti žmonių sveikatą, tačiau taip pat gali sukelti tam tikrus sveikatos negalavimus. Tyrimai rodo, kad tarp religingumo ir psichinės sveikatos yra akivaizdžios sąsajos. Sveikatos sutrikimas gali būti sąlygotas nesugebėjimo praktikuoti pasirinktos religijos ar tam tikrų jos nuostatų. Religiniai įsitikinimai gali paveikti žmogaus psichinę, fizinę būseną, jeigu praktikuojamos religijos nuostatos, jų ugdymas žmogų dvasiškai, emociškai, fiziškai sekina, vargina ar netgi kankina. Manoma, kad elgimasis pagal savo asmeninius religinius įsitikinimus lemia gerą psichologinę savijautą, o priešingas elgesys lemia nerimo, kaltės, susvetimėjimo jausmus (6). Žmonės, kurie gyvenime labiau nukrypę nuo savo moralės standartų, blogiau psi-

chologiškai jaučiasi negu tie, kurie laikosi savo įsitikinimų.

Religingumas siejasi su tokiais psichinės gerovės rodikliais kaip gera savijauta, aukštas savo vertės lygis, susilaikymas nuo žalingų įpročių, saviaktualizacija, gyvenimo tikslo ir prasmės turėjimas. Daugelyje straipsnių teigiama, kad religinis tikėjimas ir praktika suteikia paguodą ir skatina gijimą. Vadinasi, dvasingumas yra svarbus įveikiant ligą, nes suteikia atsparumo prieš beviltiškumą ir nusivylimą.

Mokslininkai tirdami, kaip dvasingumas veikia sveikatą teigia, kad religinis bendravimas tarp tikinčiųjų skatina sveikatai palankius įpročius, taip pat religinės grupės smerkia elgesį, žalingą sveikatai, tokį, kaip rūkymas ar alkoholio vartojimas. Taip pat dauguma religijų moko gerbti kūną, kaip sielos nešiotą, o toks požiūris gali turėti įtakos ne tik sveikesniam gyvenimo būdai, bet ir reguliariam maitinimuisi, sveikesniam maitinimuisi.

Tyrimai rodo, kad dvasingumas siejasi su geresne sveikata, adaptyvesniais įveikos įgūdžiais, su sveikata susijusia gyvenimo kokybe, su mažesniu nerimo, depresijos dažnumu, taip pat dvasingumas siejasi su širdies ligų, hipertenzijos sergamumu bei mirtingumo sumažėjimu, padidėjusia imunine funkcija (7).

Sveikatai palankią gyvenimą, arba sveikatingumą, ir jį lemiančius veiksnius tyrinėję Myers J. E., Sweeney T. teigia, kad dvasingumas apskritai yra sveiko asmens bruožas. Anot jų, dvasingas asmuo, patirdamas vidinę darną ir stipresnę ryšį su jų supančiu pasauliu, turi daugiau psichologinių ir socialinių išteklių, todėl yra psichologiškai atsparesnis sunkumams. Dvasingas asmuo taip pat turėtų jausti didesnę pagarbą savo kūnui ir atsakomybę už savo gyvenimo būdą, rečiau įsitraukia į sveikatai žalingą veiklą. Dvasingesni žmonės renkasi tokią gyvenimą, kuri turi ilgalaikes teigiamas pasekmes sveikatai (8).

Tyrimai parodė, kad didesnis dvasingumas siejasi su geresne tiek psichine, tiek fizine sveikata. Dauguma tikinčiųjų nurodo, kad religinis ar dvasinis patyrimas jiems svarbus įveikiant ir psichologines, ir fizines negandas. Apie dvasingumą mažai ką nežinome. Tik labai neseniai paaiškėjo, kad žmogaus dvasios harmonija, geri emociniai ryšiai yra tokie pat svarbūs biologiniai poreikiai, kaip sveika mityba, grynas oras, organizmui palanki temperatūra. Dvasingumo vaidmuo nepaprastai svarbus. Jis nepaaiškinamas, bet labai galingas. Tikėjimas Dievu, žmogaus sielos nemirtingumu, žmogų įkvepia dideliems darbams, kūrybai, žygiams. Vis daugiau žmonių, medikų ir pacientų įsitikina, kad kūno ir sielos sveikata - ne izoliuoti, o nepaprastai glaudžiai susiję dalykai. Jie teikia žmogui tikėjimą, viltį, o tuo pačiu sveikesnį ir ilgesnį gyvenimą. Mokslo įrodyta, jog meditacija, malda gali keisti protinės veiklos aktyvumą, mažinti širdies

tvinksnų dažnį ir didelį kraujospūdį, didinti organizmo atsparumą ligai. Tai reiškia, kad stresą, nerimą, depresiją ir kitus psichikos bei nervų negalavimus galima veiksmingai gydyti ne tik vaistais, bet ir natūraliais metodais. Tikėjimo emblema yra ne liūdesys, baimė ar slėpimasis, o būtent viltis. Tikėjimas gimdo viltį, o viltis grąžina gyvenimą (9).

Tyrimo tikslas - ištirti jaunų žmonių vilniečių gyvenimą ir vertybes.

Tyrimo objektas ir metodika

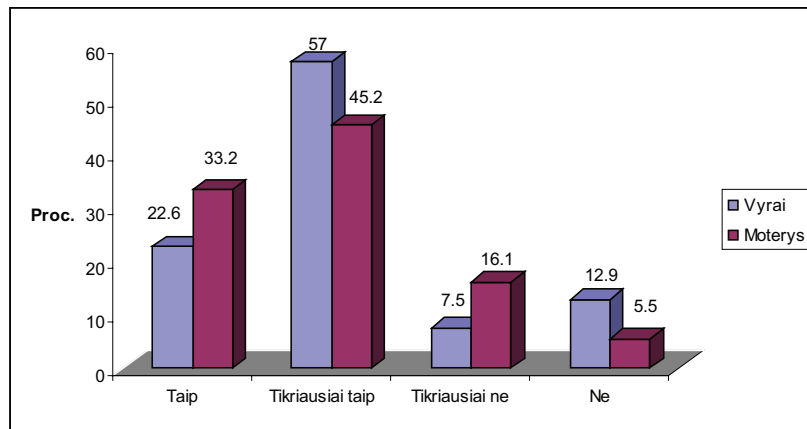
Tyrimas atliktas 2013 metais. Jame dalyvavo Vilniaus miesto 25-35 metų vilniečiai, sutikę dalyvauti tyrime. Siekiant imties reprezentatyvumo, kad pagal jos rezultatus būtų galima spręsti apie generalinę visumą, tyrimui vilniečiai buvo atrinkti atsitiktinės atrankos būdu. Tokiu būdu, kiekvieno individo tikimybė patekti į imtį buvo vienoda. Tyrimo imtis buvo apskaičiuota remiantis 95 proc. pasikliautinuoju intervalu ir 5 proc. paklaidos tikimybe. Reprezentatyviam tyrimui reikėjo apklausti 380 žmonių. Buvo išdalyta 380 anketų, grąžinta 325, iš kurių tinkamai užpil-

dotos buvo 310 (atsako dažnis 81,5 proc.). Tyrime dalyvavo 93 vyrai ir 217 moterų.

Tyrimui reikalingiems duomenims surinkti buvo naudojama sudaryta anoniminė anketa. Anketoje pateikti 33 klausimai, vienas klausimas atviras, kiti uždari su vieno atsakymo galimybe. Duomenys buvo koduojami, suvedami ir analizuojami statistiniu paketu SPSS 19.0, diagramų braižymui naudota Microsoft Excel programa.

Tyrimo rezultatai

Siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį į vertybes, buvo klausama, ar vertybės yra svarbios šiuolaikinėje visuomenėje. Apie 30% apklaustųjų teigė, kad vertybės yra svarbios, beveik pusė (48,7%) nurodė, kad tikriausiai labai svarbios. Atsakymus tikriausiai ne ir ne pasirinko atitinkamai 13,5% ir 7,7% respondentų. Buvo nustatyta, kad vyrų ir moterų požiūris į vertybes skiriasi ($p=0,006$). Moterų, kurios teigė, kad vertybės yra svarbios, buvo 33,2%, vyrų 22,6%. Moterų teigiančių, kad vertybės nėra svarbios šiuolaikinėje visuomenėje, buvo 2 kartus mažiau negu taip teigiančių vyrų (1 pav.).

1 pav. Respondentų nuomonė apie vertybių svarbą šiuolaikinėje visuomenėje
Chi kv. = 12,435, IIs 3, p = 0,006

1 lentelė. Skirtingo išsilavinimo respondentų nuomonė apie vertybių svarbą visuomenėje

Ar vertybės yra svarbios šiuolaikinėje visuomenėje	Išsilavinimas				Iš viso
	Vidurinis/ profesinis	Aukštesnysis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis	
Taip Abs.sk.	20	11	8	54	93
%	23,0	25,0	57,1	32,7	30,0
Tikriausiai taip Abs.sk.	37	23	6	85	151
%	42,5	52,3	42,9	51,5	48,7
Tikriausiai ne Abs. sk.	16	8	0	18	42
%	18,4	18,2	0,0	10,9	13,5
Ne Abs. sk.	14	2	0	8	24
%	16,1	4,5	0,0	4,8	7,7

Chi kv. = 23,034, IIs 9, p = 0,006

Tyrimo metu taip pat buvo analizuojama, kaip vertybių svarbą vertina skirtingo išsilavinimo respondentai. Vadovaujantis 1 lentelės duomenimis, galima teigti, kad žemesnį išsilavinimą turintys žmonės nemano, kad vertybės yra svarbios šiuolaikinėje visuomenėje. To paties negalima pasakyti apie labiau išsilavinusius respondentus. Vidurinį išsilavinimą turintys žmonės, kurie teigė, kad vertybės nėra svarbios šiuolaikinėje visuomenėje, sudarė 16,1%. Su aukštesniu išsilavinimu taip teigiančių buvo beveik 4 kartus mažiau, su nebaigtu aukštesniu išsilavinimu taip teigiančių iš viso nebuvo.

Analizuojant anketinės apklausos duomenis nustatyta, kad tikėjimą kaip vertybę nurodė 43,9% respondentų. Ganėtina mažai buvo atsakančių, kad tikėjimas nėra jų vertybė. Jie sudarė 5,5% (10,8% vyrų ir 3,2% moterų). Duomenų analizė rodo, kad lytis turi įtakos suvokiant tokią vertybę kaip tikėjimas. Buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp tirtų vyrų ir moterų ($p=0,001$). Daugiau nei pusė moterų (52,1%) nurodė, kad tikėjimas yra jų vertybė, vyrų tokių buvo tik 24,7%.

Vyrų, kurie nurodė, kad tikėjimas yra jų vertybė buvo 2 kartus daugiau nei tų,

kurie nurodė, kad tikėjimas nėra jų vertybė, tuo tarpu tikinčių moterų buvo 16 kartų daugiau nei netikinčių (2 pav.)

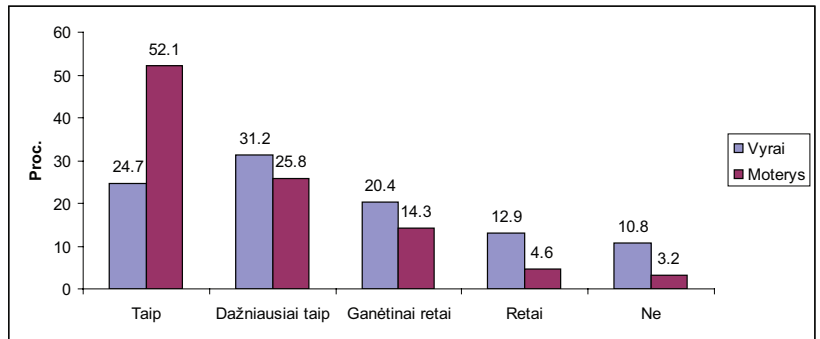
Tyrimo metu taip pat buvo analizuojama, ar šeimyninė padėtis turi įtakos suvokiant tokią vertybę kaip tikėjimas. Vertinant duomenis pagal šį požymį buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp grupių ($p=0,001$). Vedę vyrai dažniau nurodė, kad tikėjimas yra jų vertybė nei nevedę. Išsiskyrę bei nevedę vyrai, palyginus su vedusiais dažniau teigė, kad tikėjimas nėra jų vertybė. To paties negalima pasakyti apie moteris, nes nepriklausomai, ar moterys buvo ištekėjusios, ar ne, jos dažniausiai vertino tikėjimą kaip vertybę.

Vykdam apklaušą, buvo siekiama sužinoti apie religijos reikšmę respondentų gyvenime. Apie 20% respondentų teigė, jog yra tikintys, lankosi bažnyčioje bei dalyvauja religinėse apeigose. 72% teigė, kad yra tikintys, tačiau religinėse apeigose dalyvauja retai. Ateistais pasivadino 8,1% (3 pav.).

Gauti duomenys reikšmingai skyrėsi tarp vyrų ir moterų ($p=0,012$). Rezultatai rodo, kad moterys yra labiau tikinčios nei vyrai.

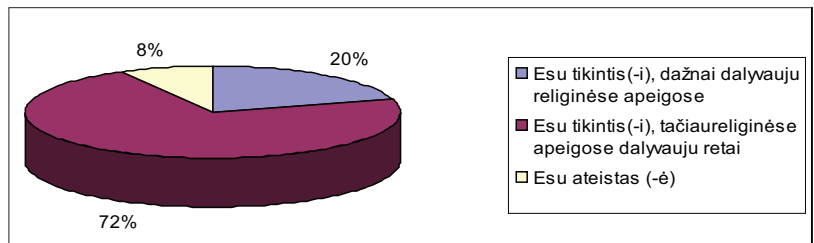
Respondentų buvo klausiami, kaip dažnai jie lankosi bažnyčioje. Net trečdalis respondentų (33,9%) bažnyčioje nesilanko, 9,7% lankosi kelis kartus per metus, 40,6% lankosi 1-2 kartus per mėnesį. 16,1% vyrų ir 15,7% moterų teigia, kad bažnyčioje lankosi 1 kartą per savaitę (4 pav). Vyrų ir moterų, kurie teigia, kad bažnyčioje lankosi 1 kartą per savaitę skaičius panašus. Tačiau vadovaujantis gautais rezultatais galima teigti, kad moterys bažnyčioje lankosi dažniau nei vyrai, nes vyrų, teigiančių, kad bažnyčioje nesilanko, buvo net 47,3%, tuo tarpu tokių moterų buvo tik 28,1%. Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp lyčių ($p=0,002$).

Tyrimas parodė, kad daugiau nei pusė respondentų (58,1%) tiki Dievo pagalba. Išanalizavus duomenis, pastebėtas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp lyčių ($p=0,001$). Moterys labiau tiki Dievo pagalba nei vyrai. Vyrų, kurie nurodė, kad

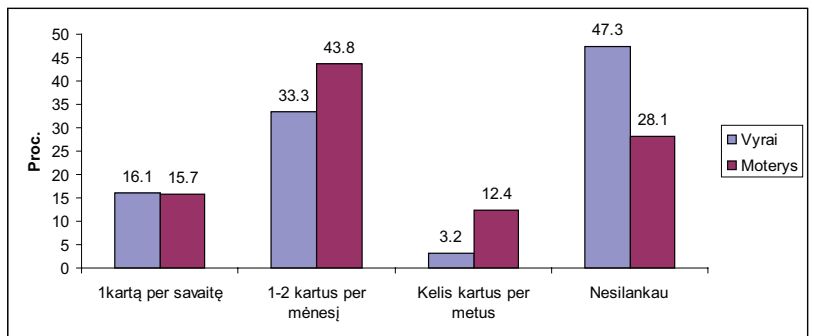

2 pav. Tikėjimas kaip gyvenimo vertybė

Chi kv.=26,341, lls =4, p= 0,001

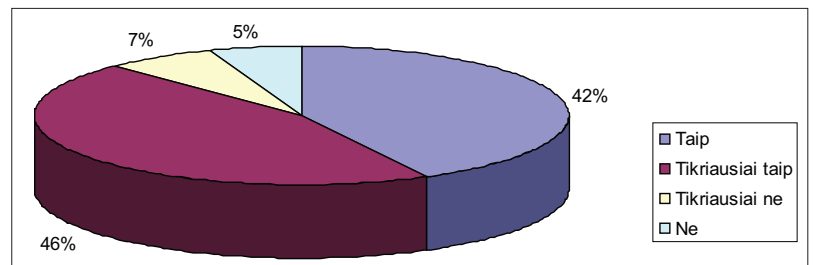

3 pav. Religija žmonių gyvenime

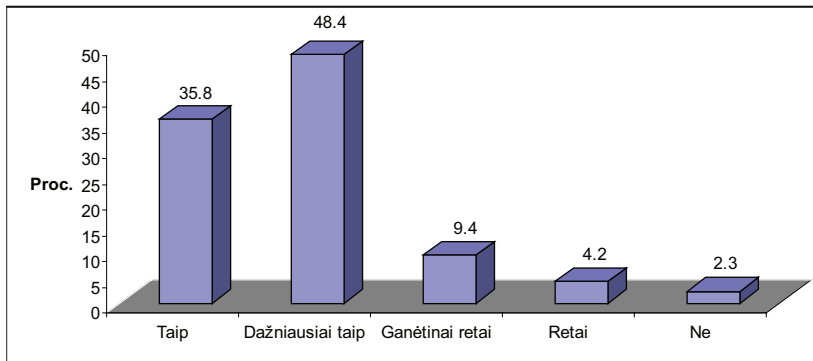
4 pav. Vilniečių lankymosi bažnyčioje dažnumas

Chi kv.=14,557, lls =3, p= 0,002

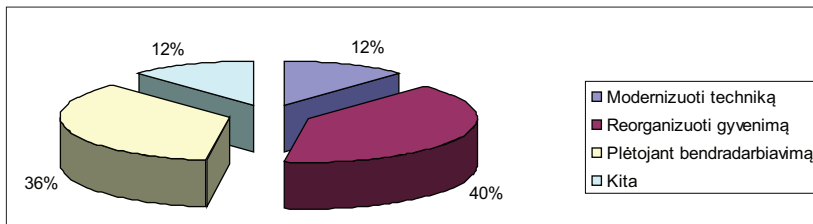

5 pav. Ekonominis saugumas kaip vertybė

Chi kv. =13,407, lls 3, p= 0,004

6 pav. Respondentų vadovavimasis vertybėmis siekiant savo tikslų
Fisher's = 4,107, p= 0,390

7 pav. Respondentų nuomonė apie gyvenimo gerinimą ir vertybių ugdymą

netiki Dievo pagalba buvo 22,6% , tokių moterų buvo 2 kartus mažiau (9,7%). Tikėjimas Dievo pagalba nepriklauso nuo amžiaus.

Meilės sąvoka skirtingų žmonių ir bendruomenių yra suvokiama ir interpretuojama labai skirtingai. Meilė gali būti vadinama būseną, jausmas, emocijos, mintys, suvokimas ar požiūris. Meilė yra viena pagrindinių žmonijos kultūrinių vertybių. Todėl buvo labai įdomu sužinoti, ar jauni žmonės meilę laiko vertybe. 77,4% respondentų atsakė, kad meilė yra jų vertybė, dažniausiai taip atsakė 15,2%, tik 1% nurodė, kad meilė nėra vertybė. Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp lyčių (p=0,033). Moterų, kurios teigė, kad meilė yra jų vertybė buvo daugiau negu taip teigiančių vyrų.

Nepriklausomybės supratimas lemia visą žmogaus gyvenimą. Nėra visiškai nepriklausomo individo, kuris veikia laisvai, asmeniškai. Nuolat vyksta asmenybės ir visuomenės kova.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad išsilavinę žmonės labiau vertina nepriklausomybę negu neišsilavinę. Tarp apklaustųjų su aukštesniu ar nebaigtu aukštesniu išsilavinimu nebuvo tokių, kurie nurodytų, kad nepriklausomybė nėra jų vertybė. Tuo tarpu tarp turinčių vidurinį išsilavinimą buvo 5,7%, kurie teigė, kad nepriklausomybė nėra jų vertybė. Nepriklausomybę kaip vertybę nurodė 61,3% turintys aukštąjį išsilavinimą, nebaigtą aukštąjį – 64,3%, aukštesnį-

jį – 56,8% ir vidurinį tik 43,7%.

Mėgstamas darbas yra sveikatą stiprinantis veiksnys. Atlikti tyrimai rodo, kad bedarbių sveikata yra kur kas blogesnė nei dirbančiųjų. Tyrimo metu buvo analizuojama kaip darbą kaip vertybę vertina skirtingo išsilavinimo, amžiaus bei lyties respondentai. Į klausimą, ar darbas yra vertybė 62,3% respondentų atsakė, kad taip, 25,8% - dažniausiai taip, tik 2,6% teigė, kad darbas nėra jų vertybė.

Anketoje respondentų buvo prašoma įvardyti, ar sveikatą jie laiko gyvenimo vertybe. Rezultatai rodo, kad sveikata yra tikra gyvenimo vertybė, nes net 84,2% apklaustųjų teigė, kad sveikata yra jų vertybė ir 12,6% nurodė, kad sveikatą jie laiko vertybe ne visada, bet dažnai. Buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vyrų ir moterų (p =0,03). Moterys dažniau teigė, kad sveikata yra jų vertybė.

Vykdam tyrimą jaunų žmonių buvo klausiama, ar ekonominį saugumą jie priskiria prie savo vertybių. Buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp lyčių (p=0,004). Vyrų ekonominį saugumą vertina labiau negu moterys. Daugiau nei pusė vyrų (57,0%) ir tik trečdalis moterų (35,9%) teigė, kad ekonominis saugumas yra jų vertybė.

Vadovaujantis gautais rezultatais galima teigti, kad ekonominis saugumas yra labai svarbus respondentų gyvenime. 42% respondentų teigė, kad ekonominis saugumas yra vertybė, 46% nurodė, kad tikriausiai taip. Tik labai maža dalis apklaustųjų ekonominio saugumo nelaiko vertybe (5 pav.).

Kultūrą kaip vertybę laiko 26,1% visų respondentų. 22,9% respondentų kultūrą kaip vertybę laiko ne visada, bet dažnai. Buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp lyčių. Beveik po lygiai buvo vyrų ir moterų (15,1% ir 14,7%), kurie teigė, kad kultūra nėra jų vertybė, tačiau moterų, kurios teigė, kad kultūra ir tautiškumas yra jų vertybė buvo 2 kartus daugiau negu taip teigiančių vyrų. Žmonės, turintys aukštesnį išsilavinimą, labiau vertina kultūrą ir tautiškumą negu tie, kurie turi žemesnį išsilavinimą. Iš tų, kurie nurodė, kad kultūra ir tautiškumas nėra jų vertybė 21,4% sudarė žemesnio išsilavinimo respondentai. Su aukštesniu išsilavinimu tokių respondentų buvo 2 kartus mažiau.

Vilniečių vertybių formavimuisi turi įtakos jų šeima bei

draugai, nes į klausimą, ar jų vertybės sutampa su draugų vertybėmis, 13,2% atsakė, kad taip ir net 62,6% respondentų nurodė, kad dažniausiai taip. Tik maža dalis tiriamųjų (2,6%) nurodė, kad jų vertybės nesutampa su draugų vertybėmis. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vyrų ir moterų nustatyta nebuvo ($p=0,143$).

Tyrimas taip pat parodė, kad trečdalis respondentų (30,6%) vertybės sutampa su šeimos vertybėmis ir net daugiau nei pusė respondentų (55,5%) vertybės dažniausiai sutampa su šeimos vertybėmis. Buvo nustatytas reikšmingas skirtumas tarp vyrų ir moterų ($p=0,001$). Moterų vertybės dažniau sutampa su jų šeimos vertybėmis negu vyrų vertybės.

Tyrimo metu analizavome, kaip šeimą kaip vertybę vertina respondentai priklausomai nuo šeimyninės padėties bei lyties.

Respondentai, atsakinėdami į klausimą, ar šeima yra jų vertybė, vos ne vienareikšmiškai atsakė, kad šeima yra jų vertybė. 89,4% atsakė, kad šeima yra jų vertybė, dažniausiai taip atsakė 7,7% respondentų, „ne“ pasirinko 0,6%. Tarp lyčių nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas. Duomenys rodo, kad moterys labiau vertina šeimą kaip vertybę negu vyrai. Net 93,5% moterų nurodė, kad šeima yra jų vertybė, vyrų tokių buvo mažiau (79,6%) (5 pav.).

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad respondentų požiūris į šeimą kaip vertybę yra vienodas, nepriklausomai nuo jų šeimyninės padėties ($p=0,153$).

Analizuojant jaunų žmonių vertybes, buvo labai įdomu sužinoti, ar draugus respondentai renkasi pagal savo vertybes. Paaiškėjo, kad 15,8% respondentų draugus renkasi vadovaudamiesi savo vertybėmis. Daugiau nei trečdalis (39,4%) buvo tokių, kurie teigė, kad dažniausiai atsižvelgia į vertybes. Tokių, kurie retai renkasi draugus pagal vertybes arba visai nekreipia dėmesio į vertybes, buvo atitinkamai 4,2% ir 19,4%. Reikšmingų skirtumų tarp lyčių nebuvo nustatyta.

Į klausimą, ar siekdami savų tikslų vadovaujantės savo vertybėmis, 35,8% respondentų atsakė, kad visada vadovaujasi vertybėmis, 48,4% dažniausiai vadovaujasi. Ganėtinai retai ar retai vertybėmis vadovaujasi atitinkamai 9,4% ir 4,2% respondentų. 2,3% respondentų siekdami savų tikslų į vertybes neatsižvelgia (6 pav.).

Tiriant jaunų žmonių gyvenimo vertybes, respondentų buvo prašoma išvardinti 10 svarbiausių jų gyvenimo vertybių. Atsakymuose į šį atvirą klausimą dažniausiai buvo minimos tokios vertybės: sveikata, šeima, draugystė, meilė, darbas, išsilavinimas, materialūs dalykai, nepriklausomybė, saugumas, laisvė, pripažinimas, pagarba, sąžiningumas, tolerancija, atjauta, ištikimybė.

Tyrimo metu vilniečių buvo klausama, ar jie patenkinti

dabartiniu savo gyvenimu. 21% respondentų teigė, kad yra visiškai patenkinti. Kiek daugiau kaip pusė visų respondentų buvo patenkinti savo gyvenimu (55,8%), 3,9% apklaustųjų buvo nepatenkinti ir 1,6% respondentų buvo visiškai nepatenkinti savo gyvenimu.

Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kaip jauni žmonės vertina savo sveikatą. Daugiau nei pusė tiriamųjų apibūdino savo sveikatą kaip gerą, 21,9% respondentų sveikatą vertino kaip labai gerą ir vidutinišką, o 1,6% - kaip blogą. Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vyrų ir moterų sveikatos vertinimo ($p=0,05$). Vyrai savo sveikatą vertino palankiau.

Tyrimo pabaigoje respondentų buvo klausama, kaip galima būtų pagerinti jų gyvenimą bei ugdyti vertybes (7 pav.). Daugiausia respondentų nurodė, kad pagerinti gyvenimą ir ugdyti vertybes galima reorganizuojant gyvenimą (40%) ir plėtojant bendradarbiavimą (36%). Vertinant gautus rezultatus, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas vyrų ir moterų grupėje ($p=0,002$). Vyrai buvo labiau linkę teigti, kad gyvenimo kokybę pagerės modernizuojant techniką.

Išvados

1. Vilniečių vertybė yra visa tai, kas žmogui reikšmingiausia, svarbiausia psichologiniu, socialiniu, doroviniu požiūriu. Jų vertybėse atsispindi žmogaus esmė - visa tai, kuo jie gyvena.

2. Apie 30% tyrime dalyvavusių jaunų žmonių mano, kad vertybės yra svarbios šiuoiaikiniėje visuomenėje. Svarbiausios jų gyvenimo vertybės yra šeima - 89,4%, sveikata - 84,2%, meilė - 84,2%. Mažiausią svarbą užima tokios vertybės kaip: ekonominis saugumas - 42%, turtas - 39%, viltis - 39%, kultūra ir tautiškumas - 26,1%.

3. Moterys labiau vertina sveikatą, meilę, tikėjimą, viltį, kultūrą ir tautiškumą. Tuo tarpu vyrams svarbesnės yra materialinės vertybės.

4. Šeimyninė padėtis turi įtakos vertybių pasirinkimui, nes susituokę žmonės labiau vertina tokias vertybes kaip meilė ir tikėjimas. Aukštesnį išsilavinimą turintiems respondentams labiau rūpi tokios gyvenimo vertybės kaip nepriklausomybė, kultūra ir tautiškumas.

5. Labiausiai jaunų žmonių vertybes ir jų formavimąsi veikia draugai - 75,8%, šeima - 86,1%, mylimi žmonės - 79,2%. Dažniausiai jaunų žmonių vertybės sutampa su jų draugų ir šeimos narių vertybėmis.

6. Vyrai savo sveikatą vertina geriau, palyginus su moterimis. Tie respondentai, kurie dažniau lankosi bažnyčioje, yra labiau patenkinti savo gyvenimu. Viltis - viena svarbiausių gyvenimo vertybių, kuri daro teigiamą įtaką žmonių sveikatai. Tikslinga skatinti jaunų vilniečių dvasiškumą

ir ugdyti tikėjimą organizuojant įvairius renginius, rengiant projektus, kurie ugdytų vilniečių dvasines vertybes.

Tyrimą remia Vilniaus miesto Savivaldybė pagal pavirtintą 2013 metų programą.

Literatūra

1. Aramavičiūtė V., Auklėjimas ir asmenybės dvasinė branda. Vilnius: Gimtasis žodis. 2005.
2. Astra L. Šiuolaikinės lietuvių vertybės // Kultūra – tautos būties pagrindas. Kaunas, 1994.
3. Čiužas A., Ratkevičienė V., Stankevičius P., Vosyliūtė A. Akademiniis jaunimas: gyvenimo būdas ir vertybės. Vilnius: VPU leidykla, 2005.
4. Hepburn RW. Emotive Theory of Ethics, in: Honderich T. (ed.), Philosophy. Oxford: Oxford University Press, 1995; 225.
5. Broom L, Bonjean Ch., Broom D. Sociologija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 1992.
6. Mickleburg WE, „Clarification of Values in Counseling and Psychopathology“, Australian and New Zealand Journal of Psychiatry 1992; 26.
7. Seybold KS, Hill PC. The Role of Religion and Spirituality in Mental and Physical Health. American Psychological Society. 2001; 1:21-24.
8. Myers JE, Sweeney T. Counseling for wellness. Alexandria: ACA. 2005.
9. Juozulynas A., Jurgelėnas A., Korsakienė B. Sveikas gyvenimas ir vertybės. Metodinės rekomendacijos. Vilnius. 2006; 3-16.

VILNIUS RESIDENTS LIFESTYLE FEATURES AND VALUES

A. Juozulynas A. Venalis, A. Jurgelėnas, V. Valeikienė, A. Gocentas, R. Savičiūtė, M. Orlovskaja

Key words: young people, life values, connection with health. Summary

Nowadays people needs and perception are changing very often. An ongoing process of life cause change of values, people refuse traditional values and discover the new values. To find out people's views on life values it is recommended to carry out regular surveys. The aim of paper is to investigate and survey young people's values.

It was attended by 25-35 years old residents of the city of Vilnius. The questionnaire survey was carried out after have received the permission from the managers of companies. Were interviewed 310 respondents. Statistical analysis was performed using SPSS 19.0 and Microsoft Excel 2003 software programs. Only about 30% of young people surveyed believe that values are important in today's society. The most important values by respondents is love, family and health. The least important values are culture and nationality. There is a statistically significant difference between men and women. Friends, family and close people mostly affect young people values and their creation. People's attitudes to life values vary depending on gender, education, marital status.

Correspondence to: a.juozulynas@imcentras.lt

Gauta 2013-06-13